

טכנולוגית צבאית אפקטיבית מאוד שאין מפניה חיסון ולא ניתן לשתקתה יהיה מעניין לשאול האם גם אז יהיה חשוב לשמור על מוטיב ההפתעה וכר'...). לכן נדמה שכל מערכת העקרונות הקלאסיים איננה תואמת את מרחב האפשרויות כיום, בעיקר בגלל שנוצרה בזמנים שבהם לא היה קיים המימד הטכנולוגי בכלל. יש צורך לדעתי כיום, לעשות מאמץ הגותי חדש כדי לנסח מערכת חדשה של עקרונות (מרשמים) — שתתייחס גם אל עובדת קיומו של הפיתוח הטכנולוגי כמישור פעולה מורכב ועתיר אפשרויות. חלק מן העקרונות הישנים בוודאי יימצאו ראויים להישאר גם בעולם העקרונות החדש וחלק ישתנו. אין כאן אפוא כלל בעיה של הוספת עיקרון אחד נוסף, בדבר הפחד, אלא צורך ברוויזיה עמוקה במערכת העקרונות כולה.

בכל זמן נתון, בנתונים של סטטיות טכנולוגית מעיקה. הפרמטרים שהבדילו בין דרכי פעולה מלחמתיות אפשריות שונות שעמדו בפני המנהיג הצבאי היו בעיקר טקטיים ואסטרטגיים, לא טכנולוגיים. מכאן שגם "עקרונות המלחמה", שהם חלק מפירותיה של ההגות הצבאית, מנוסחים כולם במונחים של אסטרטגיה וטקטיקה (ריכוז הכוח, חיסכון כוח, ניצול הצלחה, הפתעה וכן כל השאר).

בעידן זה של שפע הזדמנויות טכנולוגיות צבאיות וקצבי שינויים חריפים בהזדמנויות הללו, קיימת באופן טבעי מבוכה רבה בשאלת עצם תקפותם של חלק מהעקרונות הקלאסיים. הלא חלק מן המטרות והכוונות, שבעבר הרחוק מומשו על-ידי אסטרטגיה וטקטיקה, ניתן כיום לממש על-ידי טכנולוגיה (למשל: טווח של מערכת חימוש, ארוכת טווח הנו תחליפי במידה מסוימת לתמרון, לתנועה של כוח; או למשל, אם תומצא מערכת

הצלחה התחלתית זו ייחלש הפחד ויגדל הביטחון העצמי, כך שבהמשך ניתן יהיה לשגר את הלוחמים למשימות שבהן יחס זה חמור יותר.

לפיכך, ההמלצה להאבק בפחדיהם של הלוחמים שלך, אינה יכולה כשלעצמה להיתוסף כעקרון מלחמה חדש. (כדי שקבוצת עקרונות תהיה "שלמה", כדאגת ד"ר פאול כץ, לא די שהיא לא תחסר איזושהו עיקרון נכון כשלעצמו; היא צריכה גם, כידוע, שלא להכיל בתוכה עקרונות הנגזרים זה מזה, כלומר תלויים).

כדאי שנשים לב, כי רוב עקרונות המלחמה שהפכו קלאסיים נוצרו במאות הקודמות, בתקופות שבהן השינויים הטכנולוגיים היו איטיים מאוד ומהפכות טכנולוגיות ראויות לשמן (כמו המצאת אבק השריפה, פיתוח הרובה, הצוללת וכר') היו נדירות ומרווח הזמן שביניהן היה גדול פי כמה מתוחלת חייו של אדם (גם אם היה אסטרטג צבאי מבריק...). לפיכך, ההגות הצבאית התפתחה ופעלה,

מלחמת העולם השנייה — הרהורים במבט לאחור

בעקבות מאמרו של אל"מ (מיל') פרופ' יהודה ואלך*

ד"ר ש' פלד

היא אולי תנאי מספיק — כאשר מדובר ביריבים שווי כוח פחות או יותר — אך בוודאי לא תנאי הכרחי. אפשר בהחלט להעלות על הדעת מצב שבו היעילות הצבאית ה"סגולית" של הצבא במדינה טוטאליטרית אכן גבוהה מזו של צבא הדמוקרטיה. אפשר כמובן להתווכח אם כך הדבר במקרה הספציפי של הווארמאכט. אפשר גם להצביע דווקא על שלוש השנים האחרונות למלחמה ולטעון, כי דווקא הן המצביעות על הכישורים הצבאיים גרידא של הצבא הגרמני: נדרש היה מאמץ אדיר מתמשך של כל מעצמות בעלות-הברית, על הפוטנציאל הגדול לאין שיעור שלהן, על מנת להכניע סוף סוף את הצבא הזה.

הכוחות הטוטאליטריים על העליונה: הם התוקפנים שהתכוונו למלחמה ואילו משטרים דמוקרטיים נתפסים בדרך כלל בלתי מוכנים ודרוש להם פרק זמן מסוים להתכונן למצב מלחמה... אולם בסופו של דבר גובר חוסנה של הדמוקרטיה על הורדות... (דגש שלי — ש"פ).

כיוון שכרשימת ההצלחות הגרמניות ה-ה התחלתיות מונה פרופ' ואלך גם את שלביו הראשונים של מבצע "ברברוסה" ואת מסע הכיבושים הגרמני לקווקז, אפשר היה לתמוה האם גם המשטר הסטליניסטי בבית-המועצות נחשב בעיניו כמשטר דמוקרטי...

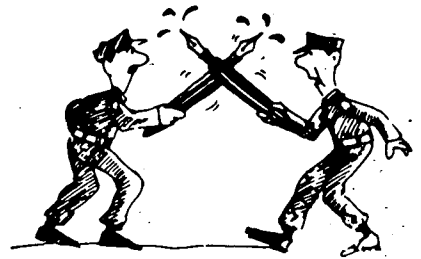
תהא התשובה לכך אשר תהא, האמת היא כי ההסבר הכללי פשוט איננו תופס: הנחיתות ההתחלתית של הדמוקרטיה בפתיחת הלחימה

מאמרו הקצר של אל"מ (מיל') פרופ' יהודה ואלך הוא בבחינת מועט המכיל את המרובה.

דווקא משום כך חשוב לאתר בעוד מועד את גרעין הסכנה הטמון בו, לקורא בכלל ולקורא הצעיר בפרט. המדובר בשימוש שעושה אל"מ ואלך במובאה — נאה כשלעצמה — מדברי וינסטון צ'רצ'יל.

אל"מ ואלך הולך בעקבות צ'רצ'יל ותולה את ההצלחות הגרמניות הגדולות בתחילת המלחמה לא ביעילות הגרמנית ה"מפורסמת" אלא בהבדלי המשטר שבין גרמניה הנאצית ובין יריבותיה: מטבע הדברים הוא, כך צ'רצ'יל, ובעקבותיו ואלך, כי "בעימות הצבאי הנערך בין כוחות המשרתים משטר טוטאליטרי לבין כוחות של משטרים דמוקרטיים — תהייה בתחילה תמיד ידם של

* מערכות 300-301, נובמבר-דצמבר 1985, עמ' 3-5.

כאן גם לא יעזור לנו הדבר אם נשוב ונצביע על מעורבותו העמוקה* של הצבא הגרמני בפשעים הנוראים של המלחמה בכלל ושל השואה בפרט. להיפך, כך רק נחריף את הבעיה, כפי שנראה מיד בהמשך.

"בסופו של דבר", מצטט פרופ' ואלך את ראש ממשלת בריטניה, "גובר חוסנה של הדמוקרטיה על הרודנות". זהו משפט המפתח! סופם של בני אור לגבור על בני חושך, ותהי הדרך רצופה תבוסות ומפללות כאשר תהיה! בקביעה המרומזת הזאת, אשר ספק אם אכן התכוון לה כלל-המחבר, טמונה הסכנה.

למרות רחשי הלב, אין ההיסטוריה מאשרת, כי בסופו של דבר אכן גבר תמיד ה"טוב" (המיוצג כאן על-ידי הדמוקרטיה) על ה"רע" (המיוצג על-ידי הרודנות). הניסיון ההיסטורי של עמידת המשטר הדמוקרטי בתנאי לוחמה הוא בסך הכל דל מאוד: שתי מלחמות העולם הוכרעו בסופו של דבר על-ידי קואליציה רבתה. לקואליציה זו — אשר לא הייתה קואליציה בלעדית של משטרים דמוקרטיים — הייתה בסופו של דבר עליונות מכרעת כמשאבים אנושיים וחומריים. שאלה פתוחה היא אם ניצחונה אכן מוכיח, במובן המדעי של המושג, את העליונות הצבאית ארוכת הטווח של הדמוקרטיה על הרודנות.

והנה, דווקא משום שהווארמאכט הגרמני היה חוד החנית ומרכיב בלתי נפרד של המשטר הנפשע ביותר בהיסטוריה האנושית, קל לקורא הצעיר בישראל להיתפס להכללה מסוכנת: תהינה אשר תהינה התוצאות ההתחלתיות, כוחות הרשע נדונים מראש לתבוסה, סוף הצדק לצאת לאור ואיתו יהיה הניצחון.

החברה הישראלית שאחרי מלחמת של"ג מתמודדת כיום בעת ובעונה אחת הן עם משבר

כלכלי חריף והן עם כרטוס ערכים מואץ. מושגים כצינונות ודמוקרטיה אינם עוד מובנים מאליהם. פתרונו פשוטים וחולים לכאורה נראים עדיפים ומפתים, הן בתחום האישי והן בתחום הלאומי.

במצב כזה אסור שדווקא אלה המאמינים הן בדמוקרטיה והן בצינונות יתפסו לאמונה בהכרח ההיסטורי של ניצחון ישראלי בלתי נמנע בשדה המערכה, יהיו אשר יהיו תנאי ההתחלה: אמונה כזו עלולה להיות צידוק מפתה להסטה הרת-אסון של ערכים ומשאבים, החל מ"תסמונת הראש הקטן" וכלה בירידה חריפה של נושא הביטחון בהקצאת המשאבים הלאומית.

יתר על כן, זהו אינו כל הסיפור. ליהודי אירופה שאינם עוד, לא הועיל הדבר במאום כי "בסופו של דבר גבר חוסנה של הדמוקרטיה על הרודנות". בשבילם, ובשבילנו, באה "התעשתות הדמוקרטיה" מאוחר מדי.

השאלה היא, כמובן, שאלת כושר הספיגה. הגנרל דה-גול יכול היה להקשות לעצמו להכריז ב-1940 כי צרפת הפסידה בקרב, אך לא במלחמה. העם הצרפתי, גם אם שרר היה תחת שלטון כיבוש גלוי או מוסווה (ויש) לא עמד בפני סכנת השמדה פיזית או סכנת גירוש מאדמתו. "צרפת החופשית" יכולה הייתה, בחשבון היסטורי, להמתין לשחרורה על-ידי מעצמות בעלות-הברית.

ברית המועצות יכולה הייתה לספוג את התבוסות הכבדות של 1941 ו-1942. השטח העניק לצבא הסובייטי מרחב נסיגה ותמרון כה רב עד שגם הימצאות הווארמאכט על הוולגה ובשערי הקווקז לא מנעה בעדו להתאושש, להעביר אליו היוזמה האסטרטגית ולנצח במלחמה.

הדמוקרטיה הגדולה, ארצות-הברית, מוגנת על-ידי האוקיינוסים האטלנטי והשקט, יכולה הייתה ל"ספוג" תבוסות ראשונות הרחק מעבר לים. גם בריטניה, שהייתה מוגנת על-ידי תעלת לה-מנש בלבד, יכולה הייתה, בהנהגתו של וינסטון צ'רצ'יל, להתאושש גם בעזרת בעלת הברית שמעבר לאוקיינוס.

מדינת ישראל ועם ישראל אינם נמנים עם העמים והמדינות ה"מאושרים" האלה. לא רק שתבוסה בקרב עלולה להיות עבורנו תבוסה במלחמה, אלא שתבוסה כזאת מאיימת אולי על עצם קיומו הפיזי של העם או על הקשר שלו עם

אדמת מולדתו. אלו הן לכאורה קביעות נדרשות. למרבה הצער, אין הן מאבדות מתקפותן עקב כך. אם הדמוקרטיה הישראלית לא תהיה מוכנה כהלכה ליום פקודה ביום הפקודה, היא עלולה להיקלע למצב שבו לא תועיל עוד ההתעשתות המאוחרת!

כל נטעה: לא העליונות של הדמוקרטיה על הרודנות היא המועמדת כאן בסימן שאלה. כותב שורות אלה מאמין, כי משטר דמוקרטי מהווה תנאי לקיומה של מדינת ישראל בהיבט ההיסטורי המתמשך. אבל, עצם קיומו בלבד אינו מהווה ערובה לקיום הפיזי: אסור להיתפס לאשליה, כי דמוקרטיה זו סופה לנצח תמיד במאבקים צבאיים רק משום שהיא דמוקרטיה.

אולי חשוב הוא לא לשכוח את האמת הנדרשה הזאת.

* כותבי הזיכרונות וההיסטוריונים המערבי-גרמנים, כשבעקבותיהם לא עט מההיסטוריונים במערב, "הצליחו" במשך שנים ארוכות לטשטש את המעורבות הזאת ולהכחיש.

הקורא המעוניין יכול לקרוא, למשל, בספריו של Jurgen Forsterd The Wehrmacht And War of Extermination Against The Soviet-Union (Yad Vashem Studies XIV, 1981, pp. 7-34) כרך: Das Der Angriff Auf Die Sowietunion של הסדרה: Dertsche Reich Und Der Zweite Weltkrieg (DVA, 1983) במיוחד בעמדות 413-450 ו-1030-1079, שם.